

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

**Сумська філія
Кафедра юридичних дисциплін**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**навчальної дисципліни «Організація роботи органів юстиції»
вибіркових компонент
освітньої програми першого(бакалаврського) рівня вищої освіти**

262 Правоохоронна діяльність (правоохоронна діяльність)

**за темою: Загальна характеристика ролі та місця органів юстиції в організації
та забезпеченні правосуддя.**

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.23 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Протокол від 29.08.23 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.23 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ (Протокол № 1 від 29.08.23)

Розробник: доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії ХНУВС, канд. юрид. наук, доцент Маркова О. О.

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент Панасюк О. В.

План лекції

1. Загальна характеристика органів юстиції України.
2. Міністерство юстиції України: структура, завдання та повноваження.

Рекомендована література:

Основна література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. (зі змінами від 01.01.2020, підстава - 27-IX)
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545. (зі з мінами від 05.08.2021, підстава - 1629-IX)
3. Наказ Міністерства юстиції України від 22.10.2018 № 3284/5 “Про затвердження Порядку здійснення контролю за діяльністю працівників органів державної виконавчої служби, приватних виконавців”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1440-16>
4. Наказ Міністерства юстиції України від 25.10.2016 № 3053/5 “Про затвердження Порядку допуску до професії приватного виконавця”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-16#Text>
5. Наказ Міністерства юстиції України від 05.08.2016 № 2431/5 “Про затвердження Порядку формування і ведення Єдиного реєстру приватних виконавців України”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1125-16#Text>
6. Наказ Міністерства юстиції України від 21.10.2016 № 3005/5 “Про затвердження Спеціальних вимог до рівня професійної компетентності державних виконавців та керівників органів державної виконавчої служби” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1441-16#Text>

Додаткова література:

1. Битяка Ю. П. Адміністративне право : підручник. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х. : Право, 2010. 624 с.
2. Галуцько В., Армаш Н., Басс В Адміністративне право України. Повний курс : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 444 с.
3. Бурбика М. М., Солонар А. В., Янішевська К. Д. Адміністративне право України : навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми : Мрія, 2015. 357 с.
5. Ківалов С. В. Біла Л. Р. Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. Одеська національна юридична академія. Вид 2-ге, перероб. і доп. Юридична література, 2010. 312 с.
6. Коломосьць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 575 с.
7. Галуцько В., Правоторової О.. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
8. Бородин І.Л. Адміністративне право України : підручник; Нац. авіац. ун-т. Київ: Правова єдність: Алерта, 2019. 547 с.
9. Дараганова Н. В. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ, 2013. 271 с.

1. Загальна характеристика органів юстиції України.

Система органів юстиції за час свого існування змінювалася залежно від завдань, які на неї покладали. Історія становлення та розвитку органів юстиції в Україні налічує понад 85 років - від створення Міністерства судових справ і Народного секретарства юстиції до сучасного центрального органу виконавчої влади - Міністерства юстиції з його складною розвинутою структурою підрозділів, державних служб, інститутів та підприємств.

Органи юстиції — це органи виконавчої влади, які забезпечують здійснення правової політики в державі, захист прав та законних інтересів громадян, підприємств, установ та організацій.

Законодавчу основу організації діяльності органів юстиції складають Конституція, закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, накази Міністерства юстиції України, згідно з якими органи юстиції здійснюють захист основ конституційного ладу, прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема, органи юстиції виконують такі державні завдання:

- здійснюють правотворчу діяльність; підготовку пропозицій щодо проведення в Україні правової реформи;
- організують роботу з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та забезпечення дотримання принципів і норм міжнародного права в процесі нормотворчої діяльності;
- проводять державну реєстрацію нормативно-правових актів, що стосуються прав, свобод й законних інтересів громадян або мають міжвідомчий характер органів виконавчої влади;
- впроваджують систематизацію та кодифікацію законодавства України;
- координують правову роботу й правову освіту громадян; сприяють розвитку правової науки, формуванню у громадян правового світогляду;
- забезпечують інформатизацію з правових питань життя держави та суспільства;
- здійснюють примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб);
- організують судові та інші експертизи;
- крім того, органи юстиції представляють інтереси України як держави, Президента України й Кабінету Міністрів України в судах України та іноземних державах, міжнародних судових органах і установах;
- організують роботу нотаріату;
- забезпечують роботу органів державної реєстрації актів цивільного стану громадян України.

Керівництво органами юстиції здійснює Міністерство юстиції України, що є центральним органом держави, діяльність якого спрямовано на реалізацію державної правової політики, утвердження демократичних засад розвитку суспільства, верховенства права, принципів справедливості та гуманізму, захисту прав і свобод людини, становлення громадянського суспільства.

Щодо відділів реєстрації актів цивільного стану районних, районних у містах, міських (міст обласного значення) управлінь юстиції, то вони проводять реєстрацію народження, смерті, одруження, розірвання шлюбу, зміни імені, приймають і розглядають заяви громадян про внесення змін, доповнень, поновлення, а також анулювання записів актів цивільного стану та в установленому порядку зберігають книги реєстрації актів цивільного стану. Основними завданнями цих відділів є:

- забезпечення повної, своєчасної і правильної реєстрації актів цивільного стану відповідно до чинного законодавства;
- забезпечення в межах визначеної компетенції охорони особистих і майнових прав громадян.

Система органів юстиції в Україні включає: Міністерство юстиції України, до складу якого входять обласні, районні та міські управління юстиції; районні та міські відділи державної виконавчої служби, районні та міські відділи реєстрації актів цивільного стану, районні та міські державні нотаріальні контори; обласні нотаріальні архіви; Державна архівна служба.

Головні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі (далі - головне управління юстиції) підпорядковуються Міністерству юстиції України та є його територіальними органами.

Головне управління юстиції у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Мін'юсту, іншими актами законодавства.

Основними завданнями головного управління юстиції є:

- реалізація державної правової політики, державної політики з питань банкрутства, забезпечення реалізації державної політики у сферах організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, реєстрації (легалізації, прийняття повідомлення про утворення) об'єднань громадян, громадських спілок, інших громадських формувань, статутів, друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності;
- внесення на розгляд Мін'юсту, Державної реєстраційної служби (далі - Укрдержреєстр) та Державної виконавчої служби України (далі - ДВС) пропозицій щодо формування та реалізації політики у зазначених сферах;
- забезпечення роботи нотаріату;
- експертне забезпечення правосуддя;
- протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму (щодо нотаріусів, адвокатів та інших осіб, які надають юридичні послуги);
- здійснення в межах повноважень міжнародно-правового співробітництва.

Районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні, міжрайонні управління юстиції (далі - управління юстиції) є територіальними органами Міністерства юстиції України (далі - Мін'юст).

Управління юстиції підпорядковуються Мін'юсту та безпосередньо Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі - головні управління юстиції).

2. Міністерство юстиції України: структура, завдання та повноваження.

Міністерство юстиції України (Мін'юст України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мін'юст України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної правової політики, політики з питань банкрутства та використання електронного цифрового підпису, з формування та забезпечення реалізації політики у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації, у сфері нотаріату, у сфері виконання кримінальних покарань, у сфері захисту персональних даних, у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів

(посадових осіб), з питань державної реєстрації актів цивільного стану, з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, з питань державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, з питань реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, статутів, друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності.

Мін'юст України є державним органом з питань банкрутства.

Мін'юст України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Мін'юст України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України, а також дорученнями Президента України.

Основними завданнями Мін'юсту України є:

- формування і забезпечення реалізації державної правової політики, політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС, політики з питань банкрутства;

- забезпечують інформатизацію з правових питань життя держави та суспільства;
- здійснюють примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб);
- організують судові та інші експертизи;
- крім того, органи юстиції представляють інтереси України як держави, Президента України й Кабінету Міністрів України в судах України та іноземних державах, міжнародних судових органах і установах;
- організують роботу нотаріату;
- забезпечують роботу органів державної реєстрації актів цивільного стану громадян України.

Керівництво органами юстиції здійснює Міністерство юстиції України, що є центральним органом держави, діяльність якого спрямовано на реалізацію державної правової політики, утвердження демократичних засад розвитку суспільства, верховенства права, принципів справедливості та гуманізму, захисту прав і свобод людини, становлення громадянського суспільства.

Щодо відділів реєстрації актів цивільного стану районних, районних у містах, міських (міст обласного значення) управлінь юстиції, то вони проводять реєстрацію народження, смерті, одруження, розірвання шлюбу, зміни імені, приймають і розглядають заяви громадян про внесення змін, доповнень, поновлення, а також анулювання записів актів цивільного стану та в установленому порядку зберігають книги реєстрації актів цивільного стану. Основними завданнями цих відділів є:

- забезпечення повної, своєчасної і правильної реєстрації актів цивільного стану відповідно до чинного законодавства;
- забезпечення в межах визначеної компетенції охорони особистих і майнових прав громадян.
- здійснення загального управління у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги та безоплатної вторинної правової допомоги;
- забезпечення представництва інтересів держави у судах України, здійснення захисту інтересів України у Європейському суді з прав людини, під час урегулювання спорів і розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземних суб'єктів та України;
- експертне забезпечення правосуддя;
- організація роботи нотаріату;
- виконання функцій центрального засвідчувального органу шляхом забезпечення створення умов для функціонування засвідчувальних центрів органів виконавчої влади або інших державних органів та центрів сертифікації ключів.

Структура Міністерства юстиції України:

➤ Прес-служба Міністерства

Основними завданнями Прес-служби є:

Інформування громадськості через засоби масової інформації про діяльність Міністерства та його територіальних органів.

Прес-служба (відділ) відповідно до покладених завдань: координує, контролює та планує роботу щодо наповнення офіційної веб-сторінки Міністерства.

Узагальнює інформаційні матеріали про основні напрями діяльності Міністерства та оперативно готує їх для висвітлення в засобах масової інформації.

➤ Департамент взаємодії з органами влади

Основними завданнями Департаменту є:

Забезпечення реалізації повноважень Міністра юстиції України щодо спрямування і координації діяльності Державної архівної служби України, Державної виконавчої

служби України, Державної пенітенціарної служби України, Державної реєстраційної служби України та Державної служби з питань захисту персональних даних України. Забезпечення взаємодії Мін'юсту зі Службами, Адміністрацією Президента, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та іншими органами державної влади.

Координація нормотворчої діяльності у міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади, контроль за такою діяльністю.

➤ Департамент конституційного, адміністративного та соціального законодавства

Основними завданнями Департаменту є:

Забезпечення виконання завдань, покладених на Міністерство, зокрема, розробка за дорученнями Президента України, Кабінету Міністрів України та керівництва Міністерства проектів законів, інших нормативно-правових актів.

Здійснення правової експертизи проектів законів, інших актів законодавства з конституційних, адміністративних, соціальних, трудових та гуманітарних питань.

➤ Департамент цивільного, фінансового законодавства та законодавства з питань земельних відносин

➤ Департамент судової роботи

➤ Департамент реєстрації та систематизації нормативних актів, правоосвітньої діяльності

➤ Департамент антикорупційного законодавства та законодавства про правосуддя

➤ Департамент міжнародного права та співробітництва

➤ Управління функціонування центрального засвідчувального органу

➤ Департамент нотаріату та банкрутства

➤ Департамент кадрової роботи та державної служби

➤ Управління експертного забезпечення правосуддя

➤ Департамент організаційного та ресурсного забезпечення

ПОВНОВАЖЕННЯ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Мін'юст України відповідно до покладених на нього завдань:

1) розробляє за дорученням Президента України, Кабінету Міністрів України та з власної ініціативи проекти законів та інших нормативно-правових актів;

2) розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства та подає їх у встановленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України;

3) здійснює правову експертизу проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, які подаються на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

4) готує зауваження і пропозиції до прийнятих Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президентів України;

5) проводить гендерно-правову експертизу актів законодавства;

6) здійснює антикорупційну експертизу нормативно-правових актів державних органів та органів місцевого самоврядування;

7) вживає відповідно до законодавства заходів щодо усунення державними органами та органами місцевого самоврядування корупційних правопорушень, виявлених під час здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів;

8) веде Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення;

9) здійснює державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також інших органів, акти яких відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації.

Таким чином, система органів юстиції в Україні розвивалася та трансформувалася із розвитком суспільства та держави.

У процесі формування правової держави України одним із ключових питань є ефективність реалізації громадянами своїх прав і свобод, яка безпосередньо залежить від ступеня забезпечення їх надійної охорони та захисту, що здійснюються відповідними органами держави. Саме з такою правоохоронною діяльністю традиційно пов'язують органи юстиції.

Головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади щодо забезпечення реалізації державної правової політики є Міністерство юстиції України.

Міністерство у встановленому порядку в межах своїх повноважень вирішує питання, що впливають із загальновизнаних норм міжнародного права та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Основними завданнями Мін'юсту України є: забезпечення реалізації державної правової політики та політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; підготовка пропозицій щодо проведення в Україні правової реформи, сприяння розвитку правової науки; забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина у визначеній сфері; підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства, його систематизація, розроблення проектів нормативно-правових актів та міжнародних договорів України з правових питань, проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів, державна реєстрація нормативно-правових актів, ведення Єдиного державного реєстру таких актів; планування за пропозиціями інших центральних органів виконавчої влади законопроектної роботи та роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу ті ін.